

ZEMTURA

LATGALES NOVADA NEDĒĻAS LAIKKRAKSTS

Nr. 21 (66)

1996. GADA 7. JŪNIJS

CENA 5 SANTĪMI

Latgales Demokrātiskā partija
Latgales Pētniecības institūts
Daugavpils Pedagoģiskā universitāte

Zinātniski praktiskā konference
KATOLISKA SKOLA LATGALĒ: BAZŅĪCA, VALODA, VĒSTURE

Aicinājums
LATGALES IZGLĪTĪBAS DARBINIEKIEM

Patlaban Latvijā tiek pilnveidota izglītības sistēma. Mēs, apzinoties tautas izglītības nozīmi nākotnē, piedāvājam katoliskas (gr. *Katholikos - vispārējs, universāls*) izglītības koncepciju, kur blakus valsts noteiktu vispārīgajiem priekšmetiem apguvei tiktu mācīta latgaliešu valoda, latgaliešu literatūra, Latgales vēsture, ticības mācība. Turpmāk mēs plānojam sistematizēt izglītības darbinieku un zinātnieku iestrādes šāda tipa skolai atsevišķos mācību priekšmetos, veidosim mācību kursu programmas, padziļināsim zinātnieku un skolotāju sadarbību.

Turpmāko darbu koordinēs Latgales Pētniecības institūts (LPI, Daugavpils, Vienības ielā 13, direktors A.Podiņš, tel. 254 - 25168, 22922) un darba grupa prof. L.Keirāna vadībā (tel. 254 - 25036):

- Daugavpils Pedagoģiskās universitātes (DPU) rektors B.Jansons (tel. 254 - 22180)
- Valsts vecākais izglītības inspektors J.Gailis (tel. 264 - 23782)
- Latgales Demokrātiskās partijas priekšsēdētājs V.Lauskis (tel. 254 - 29113)
- Latvijas Katoļu skolotāju apvienības priekšsēdētāja S. Fricberga (tel. 27 - 215261)
- Latvijas Universitātes doc. L.Leikuma (tel. 27 - 224811)
- DPU doc. H. Soms (tel. 254 - 24238)
- Latviešu valodas institūta vadošā speciāliste, Dr.filol. A.Stafecka (tel. 27 - 227854)

Lūdzam atbalstīt mūsu kopējo lietu.

Daugavpilī, 1996.gada 11.maijā.

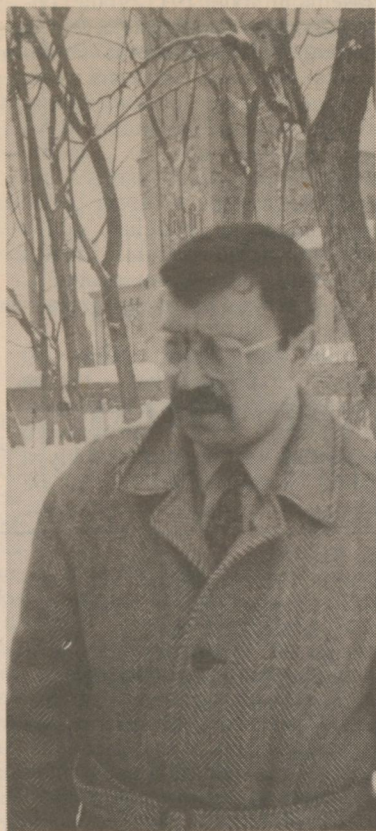
Konferences orgkomiteja

A. MEŽMALIS SŪTNIS ATGRIEŽAS LATVIJĀ

23. maijā mūsu novadnieks, Latvijas sūtnis brālīgajā Lietuvā Alberts Sarkans rīkoja svinīgu atvadīšanas no darba — viņam tiek uzticēti citi pienākumi, tuvāk dzimtajai pusei un, kā izteicies pats, varēs vairāk uzmanības veltīt Latgales problēmām. Par darbu vēstniecībā, latviešu un lietuviešu draudzības un sadarbības saīsu stiprināšanā mūsu valsts pilnvarotais pārstāvis saņēma augstu novērtējumu — Lietuvas virsaīša Gedimīna II pakāpes ordeni. Pateicoties viņam par darbu, lietuvieši atzīmēja, ka A. Sarkans ir starp tiem, kuri visilgāk nostrādājuši par sūtniem kaimiņvalstī, un savā darbības laikā pratis parādīt sevi kā talantīgu diplomātu.

A. Sarkana kungs kādā no intervijām presē teicis, ka esot delverģis auns, tādējādi pasvitrodams, ka pēc horoskopa dzimis Auna gadā un joprojām vēl saglabājis zēnību. Un vai tas ir slikti nopietna darba veicējam un gādīgam ģimenes galvam? Alberts Sarkans droši vien labs diplomāts ir arī satiksmē ar dzīvesbiedri un meitām, arī ģimenes dzīvē pelnījis ordeni. To varēja izsecināt no lielā preses izdevumu klāsta Arendoles pamatskolā, kas tur bija izlikts ar intervijām ar viņu — šī skola diplomātam bijusi pirmā dzīvē, tāpat kā Arendoles baznīca, kuru vienmēr atceras ar prieku.

Vīrs no gleznainajiem Dubnas krastiem vienmēr bijis kopā ar novadniekiem, zina un atbalsta viņu centienus un vajadzības, tāds viņš arī palīks, neska-

toties uz to, kādus pienākumus uzliks dzīvē un kur arī atradīsies. Galvenās viņa īpašības — vienkāršība, iecietīgums, — tās arvien paliek un saglabājas.

Attēlā no «Zemtura» arhīva — diplomāts Alberts Sarkans Preiļos.

Vacōs Dereibas Sv. Rokstūs ir daudz piemāru, kas rōda, ka Dīvs sovai izradzātājam tautai syutejis pravīšus, kuri tai vēstejuši Dīva vēlēšonūs; aicynōjuši turētīs uz pareiza dzeives ceļa un draudējuši ar borgom Dīva strōpem tīm, kas byutu nūkleiduši uz nace-līm. Vacōs Dereibas pravīši beja ar pōrd-abiskom spējom apveļteiti cylvāki, kas runō-ja Dīva vōrdā. Tys šūs izcēle un dareja pōrōkus par cytīm. Bet byuteibā jī beja taidi pat, kai pōreji leidzcylvāki, kurim taidu spēju nabeja.

Arī 1917. goda Fatimas vēstejums ir Poša Dīva vēstejums. Bet šō vēstejuma atnesēja ir Pati Dīva Mōte, Pravīšu Karalīne Vyssvātōkō Jaunova Marija.

Taitod Lobais Dabasu Tāvs šūreiz ir gribējis pasaceit nazkū seviški svareigu. Un tys nazkas seviški svareigais ir — eļnes eksistence ar drausmeigom tōs cīsšonom un mūkom.

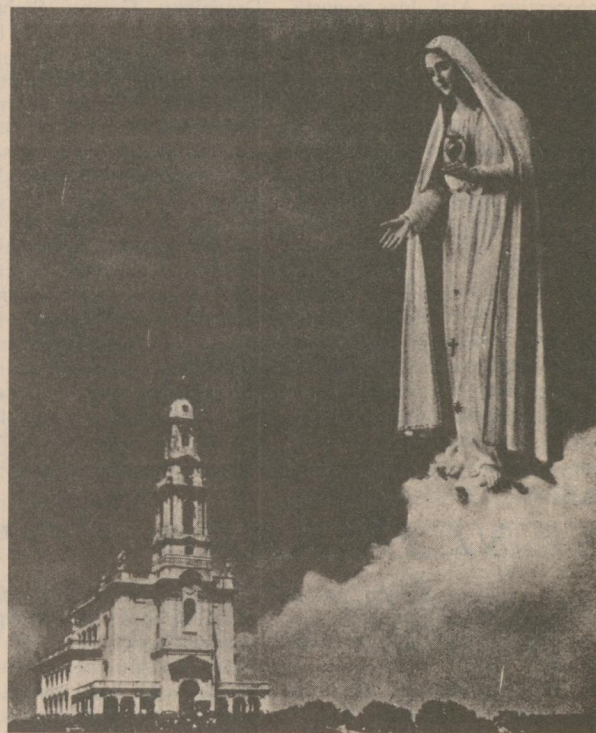
1917. goda 13. jūlī trejs mozgadeigī Fatimas bārni redzēja, kai nu Dīvmōtes rūkom, kod Jei ar tīm runōja, izstorōja gaismas stori, kuri, lykōs, it kai īsaūrbtu zemē, un bārni īraudzēja guņš okeanu, kurā pejdēja demoni un dvēseles ciļvēceigā formā, kas leidzeigi malnom caurspeideigom dagūšom ūgļem, uz augšu un leju svaideitas, lidōja guņš lismōs, pavadeitas sōpu un izmysuma klīdzīnim. Demonī, atšķireibā nu pazudynōtūs dvēselem, izaskateja pēc rībeigim un atbaidūšim nazvērim. Vysi beja malni un caurspeideigi. Šys redzējums ilga tikai eisu ocumirkli.

«Jo Dīva Mōte nabyutu sūlejuse myusus nājimt uz debesim, maņ likās, mes byutu nu bailem nūmyruši.» tai par šū nūtykumu stōsta mōsa Lucija, kura vēļ tagad dzeivoj un kas tūlaik beja desmit godu vaca meitine.

Pēc šō redzējuma Dīvmōte skumeigi pībylduse: «Jyus redzējot eļni, kurā nūkļyust naboga grēcinīku dvēseles. Lai tōs glōbtu, Dīvs grib, lai pasaulē tyktu īvasta un izplateita munas Bezvaineigōs Sirds

STANISLAVS ŠKUTĀNS. M. I. C.

PŌRDŪMAS PAR FATIMAS DĪVMŌTES VĒSTEJUMU

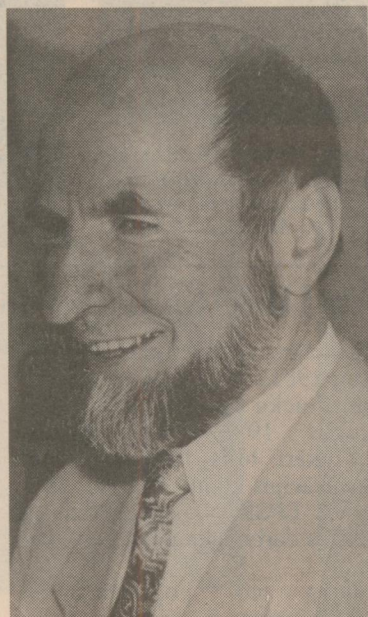
FATIMA: DĪVMŌTES STATUJA UN BAZILIKA

gūdynōšona. Jo šei praseiba tiks īvārōta, daudzas dvēseles tiks glōbtas.»

Taitod Lobais Dabasu Tāvs caur Pravīšu Karalīni ciļvēcei ir pasacejis, ka lelōkō un vyssvareigōkō myusu ciļvēceigōs dzeives drama ir divejaidō myužebā: dabasi voi eļne. Vina nu tom byus ikkotram nu mums. Jys ir parōdejis arī ceļu, kai izasorgōt nu eļnes un kai nūkļyut dabasūs.

LUDZAS RAJONS «LATGALES VANAGU» piemiņai

1947.—1949. gados Nautrēnu vidusskolas 12. klases audzēkņi kopā ar draugiem un domubiedriem nacionālajos partizānos, kuri bazējās tradicionālajās partizānu cīņu vietās Nautrēnu un Ruskulovas mežos, izveidoja pretestības organizāciju, kuru, atšķirībā no «Daugavas vanagiem», nosauca par «Latgales vanagiem». Dažāds liktenis piemēlēja tās biedrus: vieni krita cīņās, aizstāvēt savus ideālus un valsts suverenitāti, citi tika notiesāti uz 25 gadiem Sibīrijas plašumos, bet visi viņi, bīskapa J. Buļa vārdiem sakot, mācījās pildīt vīrieša galveno uzdevumu — aizstāvēt dzimteni. Šie Viņa Ekselences vārdi izskanēja 24. maija pēcpusdienā, kad vidusskolas pagalmā, vecās skolas ēkas priekšā, atklāja piemiņas akmeni, kura uzstādīšanas iniciators ir Antons Ludboržs no Rancāniem. Atklāšanas brīdī runāja skolas direktore Anita Žogota, Nautrēnu pagasta padomes priekšsēdētāja Līvija Plavinska. Ar militāru godu salutēja zemessargu vienība.

MĀKSLINIEKS JĀZEPS
PĪGOZNIS PREIĻU UNIVER-
SĀLVEIKALĀ. LASIET 2. LPP.

devums Latgales problēmu izpētē. Neko daudz mēs tāpat vēl nezīnām arī par draudžu un baznīcu vēsturēm, ja vien ko par tām, kurām paši piederīgi.

Var teikt, ka konferences darba kārtība bija veidota pēc apla konstrukcijas principiem, kur darbs iesākās un arī pēc būtības pabeidzās nācijas fenomena iztīrīšanas dažādām pieejām mūsdienās un perspektīvā.

APSVEICAM!

Vakar, 6. jūnijā, obligātā karadienā karavīri robežapsardzības karaspēkā, kuri jau nodienējuši pusotra gada, saņēma pavēli par demobilizāciju, viņu vidū arī trīs puīši no Baltinavas robežapsardzības rotas — Sandis Čeburs, Rolands Šukļa un Agnis Dumpis. Apsveicam! Sīkāk par viņiem lasiet «Zemtura» nākamajā numūrā.

J. ELKSNIS

IEKŠNACIONĀLO PROCESU SASKARSMJU PUNKTI

24. un 25. maijā Rēzeknes augstskola rīkoja kārtējo zinātnisko konferenci, šoreiz tā bija veltīta iekšnacionālo procesu un starpnacionālās saskarsmes kultūras problēmām. Nolasīti daudzi gan apjomā plaši, gan kapitāli pēc satura referāti, tajā skaitā var izcelt slavenību no Maskavas — ZA akadēmīki, profesoru J. Veingoldu, kurš pakavējās pie starpnacionālo konfliktu sociālās gribas momentiem, docenti M. Deņisjuku no Minskas — pie baltkrievu nācijas attīstības problēmām, docenti S. Adamaničiuti — pie lietuviešu nāciju un Lietuvas

tautu, docentu A. Vasku — pie igauņu nāciju problēmām mūsdienās. Uzstājās arī mūsu pašu zemes profesori P. Zeile, J. Brolišs, I. Apine, J. Šteimanis, K. Počs un citi.

Patikamu iespaidu atstāja RA studentu cenšanās un vēlēšanās problēmas izpētē dot arī no savas puses, ko viņu sagatavotajos ziņojumos netrūka ne nopietnu pētījumu, ne arī vēra ņemamu aklājumu un atziņu. Tādi bija studenti R. Grišānes, S. Kļaviņas, M. Upenieces un V. Čerpenko, I. Sejānes, S. Brūveres, I. Runces, R. Zvidres, K. Krūmiņas, E. Seņkas, D. Sniedzānes, I.

Mičules, M. Skrauča, O. Jakoveles, R. Kravales, L. Šķirmantes un D. Zīmeles, S. Lielbārdes, Ē. Kokina un citu par visdažādākajām tēmām no pētījumiem par Latgales agrāko gadu dižgaru devuma, vairāku katoļu draudžu, Kārsavas vidusskolas un citām vēsturēm līdz prokuratūras un aizstāvniecības aspektiem mūsdienā cīņā par kārtību. Viens otrs no šiem tematiem nav nemaz tik bieži cilāts un visiem labi pazīstams, kā, piemēram, L. Latkovska memori «Dzymtōs zemes ļaudis» par sociālekonomisko situāciju Latgalē vai E. Dunsdorfa

A. BUDŽE

DAŽOS TEIKUMOS

No Rīgas Svētās Trīsvienības Sergeja pareizticīgo baznīcas nozagtas četras svētbildes:

«Svētā Gara nonākšana uz apustuļiem»,
«Dievmāte»,
«Svētais Aļeksejs»,
«Kazaņas Dievmātes svētglezna».

***

1995. gadā pie Svētās Komūnijas Latvijā gājuši viens miljons 207 tūkstoši 179 dievgaldnieki.

1995. gadā katoļticībā kristītas 6411 personas, laulāti katoļticībā 1835 pāri, I Svēto Komūniju pieņēma 5498 katoļi, apbedīti 5770 mirušie.

***

Latvijas Septītās dienas adventistu draudze ir viena no septiņām Latvijas likumdošanā oficiāli par tradicionālām atzītām konfesijām. Šovasar atzīmēs savu simtgadi: pirmā adventistu draudze Latvijā, dibināta 1896. gada maijā Rīgā. 1937. gadā Latvijā bija 60 adventistu draudžu ar apmēram 3000 locekļiem, bet 1995. gadā — 40 adventistu draudžu ar gandrīz 4000 locekļiem.

***

Lai iepazītos ar draudžu dievnamiem un to stāvokli, šā gada aprīlī Rēzeknes-Aglonas diecēzes bīskaps V. E. J. Bulis kopā ar Kaunatas prāvestu J. Butānu apmeklēja Kārsavu, Baltinavu, Šķilbānus, Viļaku un Balvus.

REDKOLĒGIJA: Valija Berkina – Jēkabpils, Jānis Elksnis – Latgales Kultūras centra izdevniecība, Pēteris Gleizdāns – Rēzekne, Jānis Kokins – Daugavpils, Anita Petkune – Krāslava, Antons Rancāns – Preiļi, Antons Slišāns – Balvi, Viktors Trojanovskis – Ludza, Pēteris Zeile – Rīga, Jānis Žugovs – Rīga, ārzemju biroja vadītājs – Alberts Spogis Minsterē.

V. STŪRIS, PREIĻI

PAR UN PRET

Ar rajona galvenās bibliotēkas darbinieku iniciatīvu, kuri pieaicināja savus lauku kolēģus, izdarīta iedzīvotāju aptauja vienā aspektā: ko ļaudis domā par tagadējo pagastu apvienošanu vispār un konkrētiem ierosinājumiem.

Aglonas pagastā atbildes nav snieguši apmēram 17 procenti aptaujāto, un tikpat arī bija «par», bet «pret» — mazāk par desmit, nezināja ap 65 procentiem. Aizkalnes pagastā par apvienošanu bija 20 procenti, pret — vairāk par 70, turklāt 10% aizkalniešu izteicās, ka varētu apvienot Galēnu un Stabulnieku pagastus, kuri ir patālāk no viņiem. Rušonas pagastā neatbildēja 30%, par apvienošanu bija tikai 5%, pret — 40% un 25% nezināja. Pelēču pagastā jautājumu bez atbildes atstāja 10%, par apvienošanu bija 20%, pret — 70%. Gailišu pagastā neatbildēja vairāk par 10%, par apvienošanu neviens neizteicās, «pret» un «nezināja» 10%, Preiļu pagasta Līču ciematā neizteicās vairāk par 25%, toties vairāk par 60 procentiem bija pret un gandrīz 20% nezināja. Bez atbildes mūsu jautājuma atstāja 45 procenti Riebiņu pagasta Pieniņu ciematā

un ap 60% bija pret. Preiļu pagastā kopumā neatbildēja ap 20%, pret — 25%, nezināja — 40%. Interesanti, ka 5% Preiļu pagastā aptaujāto bija par pievienošanu pilsētai. Pieci līdz desmit procentiem neatbildēja Dravniekos, Smelteros, Galēnu pagasta Lomos, bet vispār šajā pagastā neatbildēju skaitā bija ap 70 procentiem, toties ap 10% no tā bija par apvienošanu. Pret to iestājās Dravnieku, Galēnu, Stabulnieku un Silajāņu pagasti — no 40 līdz 80 procentiem aptaujāto, un ap 20% no Saunas pagasta. Liels skaits te bija arī tādu, kuri nebija izšķirušies šajā jautājumā — 10 līdz 50 procenti. Rožkalnu un Upmalas pagastos negribēju atbildēt bija līdz 20%, par apvienošanu iestājās 25% rožkalniešu, bet pret to — 50%, 45% aptaujāto nevēlas apvienoties Upmalas pagastā, 60% — Vārkavas. Viskategoriskāk pret pagastu apvienošanu iestājās Arendoles puses ļaudis, kuri ir pie Daugavpils rajona robežas un sava Rožkalnu pagasta nomalē — 80%, bet cita plašāka apdzīvotā vieta Vanagi, kura pieder Rožupes pagastam un atrodas pie Dubnas upes starp Upmalas

pagastu, vēlētos būt vienā lielā apvienotā Rožupes un Upmalas pagastā — 50%. Neviens neatbildēja pašā Rožupes ciematā, vairāk par 20% Līvānos un Jersikā, bet Līvāni izrādījās arī lielāki apvienošanas piekritēji — 40%. Pa 45 procentiem jersikieši bija pret un bez savas īpašas nostājas. Rauniešu pagastā bez atbildes mūs atstāja 40% aptaujāto, par bija 35% un pret arī tikpat, izvērijās 50 procenti rauniešu. Rudzētu pagastā daļa iedzīvotāju iestājās par nosaukuma latgaliskošanu, no tiem pret apvienošanu bija 50% un nezināja ap 15%, tāpat arī tie, kuri pieturas pie Rudzētu pagasta nosaukuma.

Aptaujas dalībniekus mēģinājām «sarindot» arī pēc vecuma grupām, par vienotu rādītāju ņemot pamatskolas izglītību. Neatbildēja 25% sieviešu līdz 20 gadiem, 25% 41—50 gadīgo, 15% — no 51 līdz 60 gadiem, par apvienošanu bija 15% līdz 20 gadiem un 100% vecumā no 51 līdz 60 gadiem, pret savukārt — 100 līdz 20 gadiem, 100 procenti vecumā no 41 līdz 50 gadiem, ar atbildi «nezinu» apbērojās 50% vīriešu no 31 līdz 40 un no 41 līdz 50 gadiem, bet vecumā no 31 līdz 40 gadiem bija arī pret apvienošanu, toties visi aptaujātie līdz 20 gadiem vecie vīrieši bija par apvienošanu.

Muna krystamote par šū parodeibu ziņoja Pušmucovas bazneickungam Ņaham. Jys iteice uz kolna uzstodeit krystu. Reizē ar krysta uzstodeišonu sōka šū kolnu tōjōk nūteireit. Laužūt calmus, atroda cylvāku kaulus. Krysts tyka uzstodeits un īsvēiteis, arī ustobas tyka īsvēiteis. Bet spūki tūmār nabeja mītejušis un turpynōja cylvākus traucēt. Par tū gadejumu tyka ziņōts Ludzas dekanam. Par šū uzkaļņēnu, uz kura beja senejī kara kopi, sōka interesētis arī Pimineklū valde. Tyka runōts, ka tyvumā asūt atrosti divi vazumi vacu šautiņū.

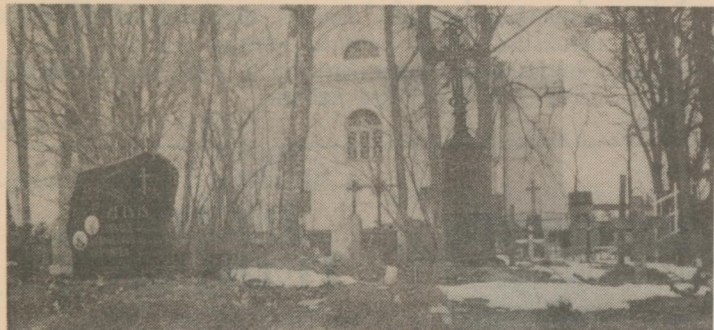
A. PAULOVICŠ

SENEJĪ KARA KOPI

Mērdzines pogosta Šķiņču sādžā munas krystamotes veiram beja imēreita jaunsaimeiteba, kur nabeja nīvīnas vogas aramōs zemes. Jaunsaimeiniks tōd sōka nūteireit vīnu kaļņēnu, uz kura beja calmi un kryumi. Uz tō kaļņēna uzcele divi ustobas un nomu pa storpom. Mozōkū ustobu sōka tyuleņ apdzeivōt, bet ūtrū lelōkū pagaidom atstōja tukšu un naizbyuvātu leidz golam. Tū vosorā izlītōja kai guļamustobu. Bet, tikleidz gulātōjim

acis beja cīti, tyuleņ sōka rōdeitis mūksti un spūki. Tai tys turpynōjōs bez apstōjas ilgōku laiku un tōpēc vairs nīvīns nu gimīnes lūceklim nabeja drūšs atsarast šymā ustobā.

Reiz gadejōs, ka īsaroda nagaideiti cīmeni, kas tyka nūvitōti šymā ustobā par nakti. Arī jūs mīgu beja traucējuši spūki, tai ka jī nabeja varējuši gulēt, lai gon beja jauni cylvāki un styprim nervim. Cīmeni saceja, ka mūrģi grīžūtis ap golvu un navarūt gulēt.

Tālu senatnē sniedzās Aizkalnes katoļu kapu vēsture. Tie atrodas baznīcas uzkalniņā turpat aiz zoga, kapu pieminekļi glabā uzrakstus poļu valodā, daudzi ar īpatnēju veidojumu, cīti vēsta par senām vietējo iedzīvotāju dzimtām.

A. MEŽMAĻA foto

T. BEKEŠA, PREIĻU VLMM JAUNĀKĀ ZINĀTNISKĀ LĪDZSTRĀDNIECE

***

Jāzeps Pigoznis dzimis 1934. gada 15. septembrī Rēzeknes apriņķa Ružinas pagasta Odumānu sādžā zemkopju Annas un Vladislava ģimenē, mācījies Rēzeknes rajona Līču pamatskolā no 1942. līdz 1947. gadam, tad vienu gadu — līdz 1948. — Preiļu rajona Dravnieku septiņgadīgajā pamatskolā. 1948. gadā Jāzeps iestājās Rīgas Jāņa Rozentāla mākslas vidusskolā, kuru ar izcilību pabeidza 1952. gadā, no nākamā un līdz 1959. gadam mācījās Valsts Mākslas akadēmijas glezniecības nodaļā, ko beidza ar diplomdarbu «Līgo vakars». Viņš ir Latvijas Mākslas akadēmijas zīmēšanas katedras pedagogs (kopš 1972. gada), docents (1985), profesors (1992), 1992. gadā ieguvis mākslas maģistra grādu.

Izstādēs Jāzeps Pigoznis piedalās kopš 1952. gada, personālās bijušas Rēzeknē, Rīgā, Madlienā, Malnavā, Ludzā, Koknesē, Smiltēnē, Tukumā, Līvānos (1987), Krāslavā, Preiļos (1990), Brēmenē, Maskavā, Norvēģijā. Mākslinieku savienībā uzņemts 1964. gadā, laikā no 1987. līdz 1990. gadam bijis MS valdes

1. sekretārs, valdes prezidija loceklis no 1981.—1992. gadam, PSRS Mākslinieku savienības valdes loceklis 1983.—1987. gados. Vairākkārt bijis Mākslas dienu organizācijas komisijā, 1982. gadā ieguvis LPSR Nopelniem bagātā mākslas darbinieka goda nosaukumu.

Viens no populārākajiem māksliniekiem Latvijā un ārpus tās, Jāzeps Pigoznis strādā galvenokārt glezniecībā, bet ir darbojies arī stājgrafikā, grāmatu grafikā, medaļu mākslā. Eļļas glezniecībā pazīstams galvenokārt kā ainavists. Iecienītais motīvs — meži, daudz gleznojis sieviešu figūras, grāmatu grafikā popularitāti guvis ar bērnu literatūrai un folklorai vēltīto izdevumu ilustrācijām. Darbiem raksturīga domas skaidrība, izteiksmes precizitāte un labestīga, labvēlīga noskaņa.

Starptautiskajā muzeju dienas priekšvakarā 17. maijā Jāzeps Pigožņa gleznu izstāde tika atklāta Preiļu rajona universālveikalā, pēc tam pārceļoja uz Preiļu 1. vidusskolu, kurā jau pirms tam atradās viņa grafikas izstāde. Šis bija patīkams mācību gada

noslēgums topošajā ģimnāzijā.

Ja Līvānu pilsētas vadība atradīs piemērotas telpas, tad šīs pilsētas 70 gadu jubilejā J. Pigožņa gleznas būs skatāmas arī tur.

P. JURCIŅŠ

JĀZEPA PIGOŽŅA BILDES

Cik krāsains un cik apaļš viss,

*ko apjūsmais Pigoznis!
Vistikamāk par apaļo
Viņš saules krāsas lej.
Kur tagad bildē uzkalniņš,
tur kādreiz sildījies būs viņš.
Tik piemilīgi liekumi
vien dzimtai zemei.
Un gotiņai, kas puķēs skumst,
tik pierietējis apaļums.
Un apaļīgam bullitīm
tik draiski piešķiepts rags.
No citās bildēs man tūlīt
kā sulīgs ābols plaukstā krīt.
Tāi jaukā bildē maķenīt
ir palaists puīša nags.
Un, kamēr bildē skatos es,
tur pienāk tievas šķelmītes
un saprotoši saskatās...
Tās lielas šķelmes augs!
Varbūt jau gana auguma,
varbūt jau gana šmauguma?
No saulītes vēl jāpalūdz
vien apaļumu raugs...*

DAINIS MJARTĀNS, PRĀGĀ

JEZUPA TRASUNA PĪMIŅAI (LATGAĻU POLITIĶIS, REDAKTORS UN PUBLICĪSTS)

Latgaļu politiķis, publicists un redaktors Jezups Trasuns dzimis 1898. gada 19. janvārī Rēzeknes apriņķa Ūzulmuižas pogostā. Latvijas breivvalsts laikā Jezups Trasuns studēja tautsaimniecību, dorbjōs Tautas Padūmē, Satversmes sapulcē, kai arī beja vysu Latvejas republikas Saecimu lūceklis. Dorbojūtis politiskajā laukā Jezups Trasuns pīsadaļēja Latgolas dorba partejas un Latgolas progresīvōs apvīneibas izveidōšonā.

«Kai Latvijas demokratijas laikā beja parosts, vysim vodūšim politikim beja jōbyut arī publicistim. J. Tr. beja lōbs runōtōjs un arī tikpat spēceigs publicists. Jam kai publicistam golvonō dryva beja «Jaunō Straume» (bet jys ir rakstejis arī cytur).

Jō volūda beja skaidra, dūma logiska, spolva osa, daudz nalūkamēibas. Politiskū karjeru jys sōka vēl jauneklā godūs, bet politiskū školū igyva valsts dorba, tōdēļ pādeji godi ir tī nūzcimeigōki. Pēc 1934. g. apvārsma nikaidu sevišku omotu jys naijēme.»

Tai J. Trasuna darbeibu rezumej Mikelis Bukšs «Latgaļu literatūras vēstures» 583. lōpaspusē. (Latgaļu izdevnīceiba, 1957. g.)

Jezups Trasuns leidzeigi kai Francis Trasuns jauneibas godūs ticēja straujai latgaļu asimilacijai un beja rezervāts kai pret latgaļu rakstnīceibu, tai arī pošu volūdu. Dorbōdamīs Latvejas dorba partejas Latgolas filiālē jys uzskatēja, ka vīneigō Latgolas īpatneiba ir tōs tymseiba un tōdēļ 1917. goda kongresa lāmumus naatbaļstēja. Pēc jō dūmom, paceļūt kulturāsimilini Latgolā, nūvārstas tyktu arī vysas tōs negatīvōs īpatneibas». Taču ar laiku jaunais partejas lideris kļyva par patīsu latgaļu tīseibu atbaļsteitōju, dorbōdamīs arī latgaļu nacionālōs politikas laukā. Sovas dzeives pādejus godūs vodūšais latgaļu politiķis Francis Trasuns ar gondarējumu atzeimēja, ka arī jō brōļa dāls Jezups, izprātis latgaļu centīņus.

Laika gaitā atsabreivōjis nu baltīšu aizbīldnīceibas Jezups Trasuns izveidōja sovu parteju ar nūsaukumu «Progresīvō apvīneiba». Par partejas avīzi kļyva «Jaunō Straume», kas izgōja nu 1921. goda 12. marta leidz Ulmaņa

diktaturas sōkumam 1934. godā. Avīze analizēja aktualū politiku: diskutēja par lykumim, reikōjūmim, dzeives līmiņa pacelšonu. Laikroksta leidzstrōdnīku vydā beja Vl. Sylandžs, Fr. Kempis, Vladislavs Strods, Al. Sprūdžs un cyti. Pēc politiskō nūvērziņa byudams progreseivi liberalis, izdavums taipat kai lelōko daļa tōlaika preses, saturēja daudz polemikas; M. Bukšs augsti nūvērtēja literārū daļu, kurā nūdrukōti daudzi vēsturiski apercerējumi kai, pīm., Fr. Kempa rokstu serija: «Latgališi Pīterpīli». Par pošu Jezupu Trasunu var saceit, ka jys beja vīns nu nadaudzajim tō laika latgaļu politikim, kas labi runōja baltīski, tys ir, latviski. Henryks Vyzuļs jū raksturoj kai vīneigū latgali, kas asūt bejis pījimts augstōkajā Reigas sabīdreibā.

Jezups Trasuns nabeja pošlobuma maklātōjs un kaidā Saecimas runā ar pošapziņu uzsvēris, ka jam atšķireibā nu daudzim cytīm dorbūnim napīdar nī muižas centrs, nī kaidas dzēmovas. Pēc Franča Trasuna nōves vīneigō Latgolas parteja, kas iturēja ityn styngru latgaliskū līniņu, kai arī sovu nūsaukumu rakstēja vīneigi latgaliski, beja J. Trasuna vadeitō «Progresīvō partija».

Pēc Ulmaņa nōkšonas pī vāras J. Trasuns tyka degradēts un nikaidu sevišku omotu pēcōk naijēme. 1941. godā deportāts. Šō roksta autoram leidz šam nav izadevis nūskaidrōt kur atsarūn Jezupa Trasuna kopa vīta, M. Bukšs sovā laikā beja sajmīs ziņu, ka jys atbreivōts 1956. godā un dzeivōjis Latvijā.*

Jezups Trasuns, kam 19. janvārī beja 98. dzymumdiņas atcere, latgaļu politikā ir tāls, kymā varam saskateit vīnu ūtru myusdīnu tūpūšu latgaļu jaunū censūni, tūpūšu latgaļu politiki. Vysupyrms šaubas un uz Reigu vārsts skots, vālōk atmūda un pošāizleidzeigs dorbs sovas tautas daļas lobklōjeibas lobā. Kas zyn, pīnōks varbyut Latgolā laiks, kod Jezupa Trasuna idejas tiks atdzeivynōtas un tauta nu jauna lascis progreseivū Latgolas tautas avīzi «Jaunō Straume».

* Roksta autors vālūtīs sajmīt vairōk ziņu par J. Trasuna dzeivi pēc atsagrīžānās nu izsyutejuma.

R. BĒMS

Jāzeps Pigožņa daiļradi var saukt par profesionālas mākslas valodā interpretētu labestību. Liekas, ka tieši šī cilvēcīgā un kākslinieka personībai būtiskā īpašība noteic viņa darbības daudzveidību un ļauj tam atrastīti darbības dažādos tēlotājas mākslas veidos. Tomēr viņam raksturīgā sirsnība nekad nenoslīd līdz bieži pieprasītam un viegli sasniedzamam sentimentam. No tā mākslinieku pasargā dzīves gudrība, kas pārmanota no tautas gara mantām, pašā pieredzē pārbaudīta un norūdīta. Liekas, ka tieši tas dažbrīd tīri intuitīvi palīdz Jāzepam Pigožnim uztvert un risināt vissmalkākos profesionālisma pavedienus viņa

grafikas, glezniecības un plastikas sniegunā. Neviēnā no šīm jomām viņš neapmierinās tikai ar acij redzamo un tikamo, bet meklē dziļākas, dabu, dzīvi un cilvēka pārdzīvojumu vienojošas saiknes. Šī mākslinieka darbi neapmierina ar garāmejošu sveicienu, bet aicina uz apercerīgu sarunu.

Attēlā: mākslinieks Jāzeps Pigoznis Preiļu universālveikalā izstāžu zālē, kur pēc ilgāka pārtraukuma viņa mākslas cīenītāji atkal varēja baudīt prieku no meistara darbiem, runā izstādes atklāšanā. Līdzās — viņa pašportrets.

Jāņa ZARĀNA foto

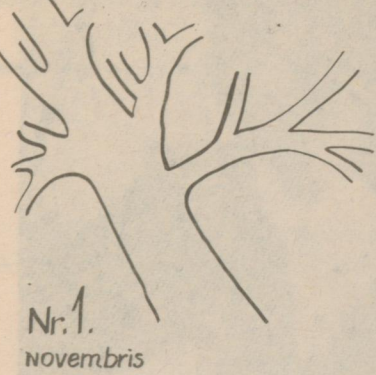

AUG BUCIŅŠ...

Nautrēnu vidusskolas
avīze

ŽUBURI

Skolas avīzīte, tāds žurnālistika mazais buciņš, Nautrēnu vidusskolā piedzimis pērnā gada novembrī un tam līdz pavasarim bija izauguši radziņi jau ar trim žuburiem. Pirmais numurs iepazīstina ar skolu, kura savu vēsturi rēķina no 19. gadsimta 80. gadiem, kad no Migliniekiem pārcēla uz Zaļmuižu, bet 1908. gadā uz Rogovku, 1919. gadā bijušo Zaļmuižas pagastu un skolu pārdevēja par Nautrēniem. 1938. gadā Nautrēnos (Rogovkā) uzcēla kapitālu skolas ēku, 1967. gadā — piebūvi ar sešām klasēm un fizikultūras zāli, ar šo pašu gadu sākuši darboties novadpētnieki, kuri regulāri rīko ekspedīcijas, 1975. gadā uzcelts internāts un labiekārtota apkārtnē. Tikko aizrietošajā mācību gadā mācījās 134 skolēni no Nautrēnu pagasta, 50 no Miglinieku, 10 — Gailumu un 3 — Mežvidu pagastiem, strādāja 23 skolotāji. Augstskolās iestājās 83% absolventu.

So to tomēr pārpublicēsim.
Nodaļa «Valodas atskabargas»:
«Kangars bija tik liels nodevējs, ka viņu ar zobenu nevar nodurt, — tas jānosit ar koku.» «Ofēlijas ārprāts Hamleta plānos neietilpa.» «Pērs Gints negrib skatīties uz Solveigas mirdzumu caur savu tumšo pagātini.» Apkārt imperatoru pilim atradās balto vergu nami.» «Visi romāna tēli ir aprakstīti no galvas līdz pat kājām.» «Iliāda» ir sarakstīta uz pēdām.» «Prototips ir tāds tips, kurš patiesi ir dzīvojis un nav tālu jāmeklē.» «Kad vasarā gājām uz ezeru, es no sava suņa iemācījos peldēt.»

Sintija LUDBORZA, 6. klase

LĀPSTA UN GRĀBEKLIS

Reiz dzīvoja lāpsta un grābeklis. Grābeklis daudz strādāja, bet sliņķe Lāpsta tikai gulēja. Grābeklis tai teica, lai iet palīgā zemi rakt, jo viņš taču visu var tikai sagrabt, rakt nevar. Lāpsta bilda, ka vēl par agru puķes stādīt. Grābeklis domāja, kā to Lāpstu pārmācīt, un izdomāja. Sadabūja visskaistākos puķu stādījumus, kādi vien var būt. Tie Lāpstai tā patika, ka arī grībēja iestādīt pie mājas, lai tūlīt un sargāt, lai neiznikst. Kad Lāpsta kādu dienu gulēja, pieskrēja Grābeklis un sauca: «Puķītes novītušas, drīz var iznikt!» Lāpsta tūlīt bija pie puķītēm, aplēja tās ar ūdeni, uzraka dobiti un sastādīja. Lāpsta vēlāk ļoti daudz strādāja, kopa un sargāja šīs puķītes. No tā laika arī šobaltdien pacietīgi rok zemi un palīdz grābeklim.

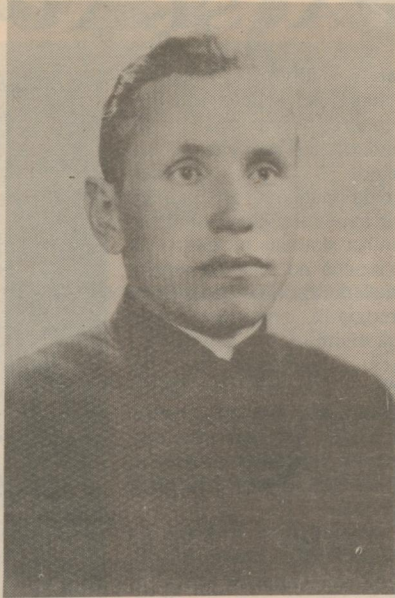
GŪNTA LOGINA, 5. KLASE

PATEICĪBA MAIZEI

*Uz virtuves galdā,
kur kārtība valda,
kā svētība, kā Dieva sveiciens
guļ maizes rīciens.
Maizīte mīļā, maizīte gardā,
labi, ka esi mums galdā!
Ar tevi stipri mēs esam,
ar tevi gan gaismu,
gan cerību sirdī mēs nesam.
Ar tevi sārti, stipri mēs,
ar tevi gaisma mums dvēselēs.*

... Pārļapojoit trīs pirmos izdevumus, kas nonākuši «Zemtura» rīcībā ar direktora A. Žogotas laipnu gādību, gribas iesaukties: cik jūs esat mīļi, tā rakstīdami par sevi un skolu! Ceram, ka šī «Žuburu» viesošānis «Zemturī» nebūs pēdējā, ka mums būs lemts iepazīties arī ar jaunākajiem numuriem, jaunie nautrēnieši arī paši ko uzrakstīs tieši avīzē.

A. BUDŽE, PRĀVESTS TILŽĀ

«KAS PAĻAUJAS UZ DIEVU, TIE
DABŪ JAUNU SPĒKU»

EDUARDS KOPEIKS

Šogad 17. jūnijā mūsu Rēzeknes — Aglonas diecēzes visvecākajam priesterim Eduardam Kopeikam aprit 90 mūža gadi.

Viņa šūpulis kārts 1906. gada 17. jūnijā Ludzas apriņķa Mērdzenes pagasta II Silagaiļu sādžā, viņa vecāki Antons un Anna bija dziļas ticības cilvēki: vienmēr un visur dzīvoja un strādāja pēc Dieva likumiem.

Centīgajam un nīprajam zēnam pirmā izglītība bija Blontu 4 kl. pamatskolā un Pušmucovas 6 kl. pamatskolā. 1924. gadā viņš iestājās Ludzas valsts ģimnāzijā, kuru sekmīgi beidza 1928. gada 17. jūnijā.

Jau bērnībā tagadējā jubilarā dzīves gaitas bijušas vienotas ar tajā pašā apriņķī, pagastā un sādžā 1908. gada 13. februārī dzimušo Alfonsu Noviku (mir. 1996. g.). Viņa tēvs Andrejs tāpat bija čakls un godīgs cilvēks, taisnīgs un tāpēc sādžā viņu ievēlēja pagasta tiesā.

Eduards un Alfons kopīgi mācījās arī Ludzā. Pēc ģimnāzijas beigšanas Eduards vēlējās īstenot savu bērnības ieceru un kļūt par priesteri, bet Alfons — 1928. gadā iestājās Latvijas valsts universitātes filoloģijas fakultātē.

Eduards tajā pašā gadā tika uzņemts Rīgas Garīgajā seminārā.

Lūk, divi Latgales jaunekļi, divi katoliskajās ģimenēs auguši un nākuši no zilo ezeru zemes, bet kādi savādi likteņi... Paskaidrojumi nav vajadzīgi.

Eduards Kopeiks Garīgo semināru sekmīgi pabeidza 1933. gadā, par priesteri kopā ar 7 ideāli noskaņotiem jaunekļiem tā paša gada 25. maijā viņu iesvētīja arhibīskaps Antonijs Springovičs. Mūsu jubilarā studiju biedri bija:

V. Kozlovskis (1903—1968),
A. Ancāns (1907—1964),
J. Gavračs (1910—1984),
Vl. Lītaunīks (1909—1941) — mocekļi,

A. Melderis (1908—1980),
K. Vilnis (1907—1988),
A. Misjuns (1908—1982).

Pirmo Svēto Misu — Prīmiciju — jauniesvētītais priesteris Ed. Kopeiks celebrēja savā dzimtajā draudzē Pušmucovas baznīcā 11. jūnijā — Vissvētās Trīsvienības svētkos. Pie tā paša altāra, kur primiciants kā 9 gadus vecs zēns ar dziļu dievbijību piegāja pie I Svētās Komūnijas. Piedalījās astoņi priesteri un 3 teoloģijas studenti. Sevišķi priecējās vecāki, brāļi, māsa, citi radnieki un kuplā dievlūdžu draudze.

Piecus gadus Ed. Kopeiks bija gatavojies šim svinīgajam brīdim.

Pūteju orķestris un apvienotais koris izpildīja «Veni Creator...» Par arhidiakonu bija Garīgā semināra inspektors prof. Al. Novickis. Jaunā priesterā pirmais garīgais audzinātājs skolas gados I. Deksnis savā uzrunā uzsvēra, ka priesterim vienmēr jābūt nomodā, jo viņa dzīves ceļu apdraud gan ārējie, gan iekšējie ienaidnieki. Priesterim daudz jālūdzas nevien par citiem, bet arī pašam par sevi. Uzrunu kapelāns I. Deksnis noslēdza ar atgādinājumu nekad neaizmirst, ka esi priesteris uz mūžiem:
— Tu es sacerdos in aeternum!

Viss dievkalpojums un jaunā priesterā svētība noritēja jubilejas gada zīmē — šis bija 1900. gads no Pestītāja nāvesdienas.

Jaunajam priesterim pirmā darbavieta bija tolaik lielā Viļakas draudze, kur par dekānu bija V. Franckevičs. Taču šeit Ed. Kopeiks kalpoja tikai no 17. augusta līdz 13. oktobrim.

Nākamā draudze bija Istalsna, kur kalpoja vienu gadu par prāvestu, bet no 1934.—1936. gadam — Izvaltā. Nākamie divi gadi aizvadīti Stojerovā un tad Bērzu draudzē. Šeit viņš kalpoja līdz 1947. gadam. Līdz 1949. gada 15. novembrim vēl pa vienam gadam kalpoja Viškos un Asūnē.

No Asūnes draudzes 1949. gada 15. novembrī prāvestam Ed. Kopeikam dzīvē sākās krustaceļš tālu no mīļās Dzimtenes — Gorkijas un Ivanovas apgabalos. Tikai 1955. gadā viņam ļāva atgriezties Latvijā. Metropolīts A. Springovičs nekavējoties viņu iecēla par prāvestu Berezņē, kur Ed. Kopeiks kalpoja no 1955. gada 26. novembra līdz 1957. gada 29. aprīlim. Bija jāapkalpo vēl arī Bukmuiža un Andzeļmuiža.

No 1957.—1959. gada novembrim Ed. Kopeiks strādāja Ciskadu draudzē, apkalpoja vēl Ostroni.

1959. gada nogalē Ed. Kopeiks tika iecelts par Viļānu draudzes prāvestu, kur kalpoja līdz 1968. gada 13. oktobrim.

Kādos kapusvētkos, pieminot mirušos, prāvests atcerējās arī tolaik asiņainos notikumus Čehoslovākijā, kur krita daudzi latvieši. Par šādu «aizlūgumu» laicīgā vara sodīja Ed. Kopeiku ar priesterā tiesību atņemšanu uz mēnesi.

Pēc izsūtījuma Dukstīgalā Ed. Kopeiks tika iecelts par Rundānu un Brodaižu draudžu prāvestu, kur kalpoja no 1969. gada 30. janvāra līdz 1975. gadam. 15. jūnijā bīskaps viņu iecēla par Rugāju un

Augustovas draudzes prāvestu, kur kalpoja līdz 1991. gadam. 1984. gadā prāvests Ed. Kopeiks atbrīvots no Augustovas draudzes un iecelts par prāvestu Balvos, tāpat apkalpojot Rugāju draudzi.

1992. gada 11. janvārī ap pl. 4 no rīta Balvu prāvesta draudzes mājā izcēlās ugunsgrēks. Cieta arī prāvests Ed. Kopeiks, bija spiests ilgāku laiku ārstēties Balvu slimnīcā. Tas sirmajam garīdzniekam bija liels pārdzīvojums.

1993. gada 9. martā metropolīts J. Pujāts gadu nastas un slimības skarto priesteri atbrīvoja no prāvesta pienākumiem un norīkoja par rezidentu pie Balvu baznīcas.

Rugāju baznīcā 1983. gada 25. maijā jubilārs atzīmēja savas priesterības 50 gadu jubileju, bet 1993. gadā Balvu baznīcā jau 60 gadu priesterības atceri.

Nu pienākusi mūža 90 gadu jubileja. Savā dzīvē dedzīgais priesteris Ed. Kopeiks vadījās pēc uzskata — patiesību pat troņa priekšā nenoliegt, jo cilvēks spēj būt spēcīgāks par apstākļiem. Meli nav līdzekļi, un vardarbība nav neizbēgama — Dievam pienākas vairāk klausīt nekā cilvēkam!

Ir piepildījušies vārdi, kurus lasām priesterā Ed. Kopeika primīcijas piemiņas kartītē:

— Visvarenais un žēlsirdīgais Dievs, kas savu kalpu Eduardu esi labvēlījis izvēlēt par priesteri, dari, ka visa viņa priesteriskā darbība būtu Tev par lielāku godu un slavu, bet viņam pašam un Taviem ticīgiem par pestīšanu!

Novēlēsim visu iecienītajam garīdzniekam Ed. Kopeikam daudz Dieva svētību turpmākajos mūža gados!

— Kas paļaujas uz Dievu, tie dabū jaunu spēku: tie skrien un nepiekuš, tie darbojas un nenogurst! (Is. 40.31).

Dzīlā cieņā
prāvests Tilžā.BĒRNU VIDES SKOLA
VIDES
IZGLĪTĪBAS
UZDEVUMI:

✿ veidot skolēnos piederības izjūtu savai dzīves videi, kas nozīmē apzināties tuvākā un tālākā apkārtnē notiekošo un izjust savu vietu tajā;

✿ sniegt zināšanas un veidot izpratni par vidi un tajā norisošajiem procesiem;

✿ sekmēt videi draudzīgas attieksmes veidošanos, kas nozīmē ieaudzināt noteiktu vērtību orientāciju un atbildības izjūtu par vidi;

✿ attīstīt skolēnos prasmes izlietot iegūtās zināšanas, pieņemot kompetentus lēmumus un tos īstenot;

✿ nodrošināt skolēniem reālas rīcības iespējas vides stāvokļa uzlabošanā, dodot viņiem iespēju izmantot apgūto teoriju un motivējot tālākai rīcībai.

Skaistu silu ielokā, nelielā pakalniņā netālu no Ciriša ezera stāv agrāko gadu Latgales apgaismotāju priesteru N. Rancāna un A. Broka iedibinātā un uzceltā kā katolu vīriešu ģimnāzija, bet vēlāk krievi paplašinātā tagadējā Aglonas internātgimnāzija. Te dzīvo un mācās ap diviem desmitiem bāreņu no Preiļu rajona, ir skolēni no trūcīgām ģimenēm arī no citiem rajoniem, ja vecāki nav spējīgi pilnīgi segt rūpes par savu atvasiņu izglītošanu.

Aprīnu ikvienam izraisa tas, ka šeit nejt knādas un trokšņa, kas valda cituviet, tikai daļēji aprīstot pēc zvana uz kārtējo stundu. Arī tas, ka gan gaitēnos, gan pagalmos un arī prom no skolas pa lielu gabalu, satiekot jebkuru pieaugušu cilvēku, bērni sveicina pieklājīgi un laipni. Bet ne par to gribas stāstīt. Gaitēni ir skolēnu zīmējumu izstāde — tie ir tik prasmīgi veidoti, kā kādā mākslas skolā. Klasēs un kabinetos tik daudz puķu, ka tie atgādina oranžerejas, pēc mācību stundas bērni pa galvu un pa kaklu nemetas prom, bet uzskatās, lai ļautos priekam tikties un

parotālāties ar tepat esošām spēlēm un mantiņām.

Unikāli ir fizikas un matemātikas kabinetu, kuru iekārta gādīgām rokām krāta gadiem, kur viss veidots tā, lai skolotājam būtu ērti demonstrēt mēģinājumus, bet audzēknim — uztvert to jēgu, lieku reizi nestaigājot pie viena vai otra skapja. Visu var sagatavot iepriekš un mācību stundas laikā vadīt no vienas pults. Katrs šo kabinetu saimnieks centies tos bagātināt ar ko no sevis, no savas prasmes un darba mīlestības, atstājot visu vislabākajā kārtībā nākamajam. Nav bez nozīmes arī tas, ka tagadējie šo kabinetu saimnieki jau ar krietnu pieredzi.

Plašais rīku un instrumentu klāsts ļauj strādāt vairākiem audzēkņiem reizē, netraucējot vienam otru, pat fotolaboratorijā var darboties vairāki attēlu kopētāji vienlaicīgi. Un visur apbrīnojama kārtība — plašie un, kā liekas, jau vecmodīgie skapji vārda tiešā nozīmē spīd un laistās paši, nemaz nerunājot par to saturiem, kur ne tuvu nav

INTERNĀTGIMNĀZIJA

ļaut parādīties neka puteklim.

Ne kā savādāk, bet tikai ar aprīnu var vērot šīs skolas mācību spēkus gaitēnos, kabinetos un ārpus skolas, redzot viņu nosvērtību un apdomību, bet reizē arī dedzību, sava amata augstā nosaukuma apzināšanos. Viņiem ir savas ģimenes, savi bērni, bet arī šie puīšļi un meitenes, kuriem nav vecāku vai kuru vecākiem atņemtas tiesības saukties par tādējiem, ir tikpat mīļi un tuvi, kā pašu. Citādi jau viņi nevarētu aizpildīt to tukšumu mazajās sirsniņās, kuru tiem nepelnīti sagādājusi dzīve. Un bieži starp šiem «dzīves pabērniem», par kādiem viņuss nereti nosauc, ir talantīgi cilvēki, kuri izaug par redzamiem sabiedrības locekļiem...

Internātgimnāzija ir šīs skolas vārds, par to visvairāk rūpējas valsts, bet valsts arī saņem atpakaļ.

Attēlos: patikami uzskatīti pēc mācībām.

ANTONS RANCĀNS

JĀŅA GAILUMA HUMORA ŠĶAUTNES

Gandrīz vienlaicīgi Rēzeknes mākslas koledžas pasniedzējs Jānis Gailums laidis klajā divus apjomīgus filigrānu zīmējumu albūmus, domātus plašam interesentu lokam, un tālab reducētus līdz pietamam grāmatu formai un veidolam. Šo krājumu tapšana nav bijis islaicīgs autora humora uzplaisnījums, kad trakā steigā jāatver mūzas diktētie tēli, situācijas un pietamā saturā jānoformē saraksti, kā to dara parasti un kā parasti esam raduši redzēt citos humora un satīras izdevumos vai krājumos. Pašam Jānim Gailumam vien zināms, cik ilgi viņš nosēdējis pie katras no 265 lapām, kas ietvertas izdevumos. Tās izstrādātas tik sīki un precīzi, līdz augstai gatavības

pakāpei, ka ar pilnām tiesībām uzskatāmas par patstāvīgiem, rūpīgi pārdomātiem un pamatīgi molīdzsvarotiem, kolorītiem grafikas darbiem. Īpaši pirmajā grāmatā izšķiramas it kā divas patstāvīgas pasaules — viena, kura molbertam uzliktās apdriskātās lapās, un otra — pie tā, bet šīs divas pasaules ar dažādām izteiksmes detaļām tā vai citādi sasaistītas kopā — kā Siamas dvīņi ar kādu «saaugušu locekli». Tā interpretēt savu dzīves vērtējumu nav mēģinājis neviens cits mums vairāk vai mazāk zināms mākslinieks. Abi albūmi kopumā ļauj izsekot arī kādu citu niansi: kariķētie tipi savā

vizuālajā izteiksmē ir nedaudzi, tie kopīgajā ainavā «ievilkti» ar pāris drošiem triepieniem, toties visi citi iezīmēti pamatīgi un to portretējums, lai gan autors noliedz, ka būtu gribējis notēlot kādu konkrētu personību, liek atziņ, ka kaut kas līdzīgs šim vai citam tipam jau tomēr reizi sastapts dzīvē, redzēts tā dabiskajā vidē. Tā ir gluži vai konkrētu cilvēku portretu galērija un laikam tāpēc, ka mākslinieks pratis izmantot arī paša dzīvē reiz sastaptos prototipus. Viņš tos nevispārina par ļauniem un labiem, bet parāda dzīves būtībā, katram dodot iespēju izsecināt, kas kurā ir labs un atbalstāms, kas skaužams. Tādus «vīrus» viens varējis sastapt Rēzeknē, cits — Ludzā vai Daugavpilī. Nereti šajā «tipu galērijā» mākslinieks «iestarpinājis» arī pa kādam pašportretējuma. Tā saņot, izdalot savus smieklus pār citiem, viņš šajā pulkā novieto arī pašu smējēju, lai arī tam tiek ar kādu šalti. Tira duša atveseļo.

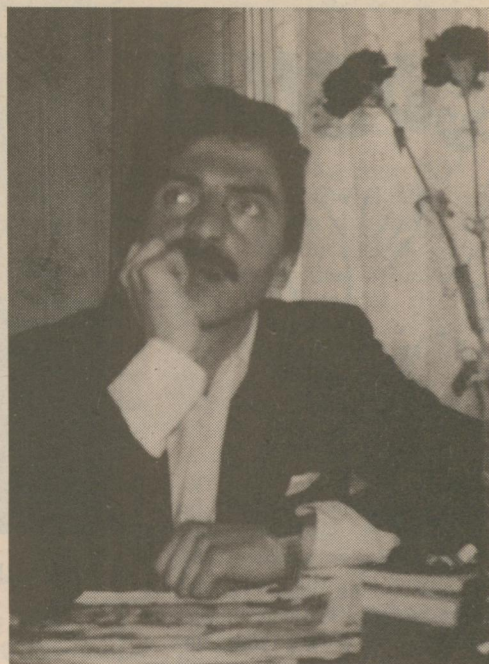
Konkrētu personāžu var sazimēt arī bieži vien izmantotajā zēniņa figūrā, kurš «atsities» viņa paša dēla. Bet tā jaunkundze, kas no viena zīmējuma ceļo uz otru, gan priecēdama, gan vienu otru arī kaitinādama ar izteikti spēcīgām kājām un apspīlētu bruncīti, ar spožām acīm un krašņu matu kodeļu, apaļīgām krūtīm, kurām par šauru blūzītē, un šmaugu talliju? Viens ir minējis, ka tā varētu būt mākslinieka dzīvesbiedre, cits — varbūt kolēģe, kāds iet vēl tālāk — glorificēts jaunais sievietes ideāls.

Lai tomēr Jānim Gailuma kungam paliek kāds savs noslēpums, jo visus citus viņš devīgi noliek mūsu priekšā

abos albūmos, varbūt vienīgi kā atslēga tam var noderēt viņa paša roku izdarīts ieraksts vienā no šo rindu autoram uzdevinātajām grāmatām ar apmēram šādu domu: lai mūsu skatiens uz daiļo nāk virzienā no lejas uz augšu, tad daudz ko pamanīsim redzīgāk, ja uz visu skatīsimies no augšas uz leju... Nedomāju, ka viņš mūdiņa uz pazemību, bet uz cieņu pret sievieti un viņu mākslā, uz pamatīgumu, nevis vizinošu paviršību, kura nekad neko neatklāj patiesu.

Pamatīgums ir katrā no mākslinieka lapām. Otrajā grāmatā paralēles starp to, kas «piesprausts» molbertam un notiekošo blakus, it kā izzūd vietumis, šīs divas pasaules saplūst kopā, patstāvību paturot citās robežlīnijās, variē vertikālos, horizontālos vai diagonāļu virzienos. Autors visos zīmējumos centies izvairīties no personāžu darbības fona vienmuļības un tiem apkārt virmo «migliņu, zvaigzniņu, pārslīņu, staru» un tamlīdzīgu ieskicējumu rotaļas.

Abas grāmatas skatītāju un lasītāju aizrauj arī ar to, kā J. Gailums jau tā izteiksmīgo vizuālo veidojumu, kuru katrs uztvers savādāk, papildina ar tekstuāliem parakstiem. Nereti tie ir dialogu formā, nereti — paruna vai sakāmvārds, citreiz — dzīvē dzirdēta

sentence, sevišķi pēc apjoma lielākajā otrajā grāmatā. Te ir politiska un sadzīviska dzīves kritika, asprātības vingrinājumi un tamlīdzīgi. Tik plašs zīmējumu kopojums Latgalē izdots pirmo reizi, tos var apbrīnot pašus par sevi, bet, lai izbaudītu humora un satīras pērles, acis jāiemet dziļāk, jāmeģina ieklausīties gan ar prātu, gan sirdi.

Attēlos: Jānis Gailuma zīmējumu grāmatas un viņš pats pārdomās. Varbūt, ka arī šajā brīdī mākslinieka rosinājā fantāzijā dzimst kāds jauns sižets...

ALOIZS RUBULIS

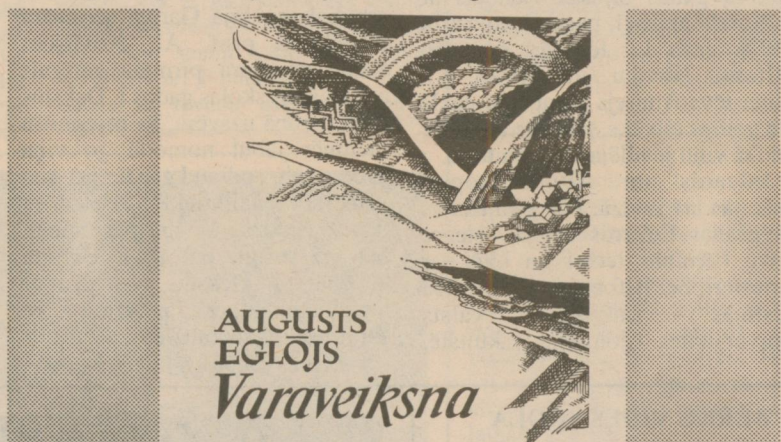
DZEJNIECES NOŠAUŠANA. MARTAS SKUJAS PIEMIŅAI

Padomju Latvijas Centrālā cietumā
Nāvnieku kamerā pusnaktī nomodā
Latgaļu dzejniece talanta plaukumā
Mūžībā lūkojas.
Pagalmā ilgstoša motoru rūkoņa.
Atslēgu žvadzoņa, slāpētas komandas:
 — Mundura, taisieties, iznāciet, stājieties,
 — Nerunāt! Virzieties!
Spriedumu nolasa: —
Nāvēssods nošaujot!

Lūgumu apzēlot dzejniece neizteic.
Latviešu tautai un tēvzemei kalpoja.
Zemoties neļaujas.
Bundziņu drebuļi muguru drebina...
Acis jau aizsietas... Ar Dievu, saulīti!
Dvēsele viņšaulē steigsies pie mīļajiem,
Neziņu pārvarēs...
Smeldzīgos sonetus lasošā jaunatne,
Dzejnieci piemini!

Marta Skuja, ist, vārdā Valerija Mundura, dz. Galvanovska, dz. 1915. g. 5. jūl. Dzeju krājums

«Naziņa», 1943. g. Nošauta 32. mūža gadā Rīgas Centrālcietumā, 1946. g. 12. novembrī.

Latgolas Kultūras centra izdevniecības apgādā iznācis Augusta Eglōja dzeju krājums «Varaveiksna» ar Andra Vējāna pēcvārdu. Grāmatu nūformējis mōksliniķis Jōns Svenčs.

I. ILUTA

ROZES

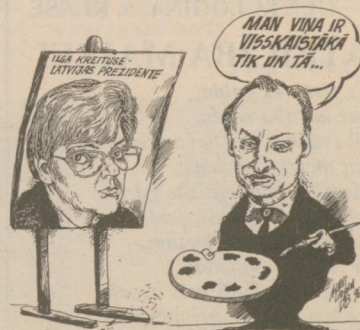
*Tu vari nākt bez rozēm,
 Tu vari nākt tāpat.
 Reiz novist visas rozes,
 Bet atmiņas — nekad.
 Klāt mana diena baltā,
 Kas sirdi skumjas nes,
 Kad jauni ceļi sākas
 Un vecie izbeidzas.
 Ir grūta tāda diena,
 Viss smags, kas nesasniegts,
 Tik spēku, dod man spēku,
 Lai varu tālu iet.
 Un nemeklē man rozes,
 Tu vari nākt tāpat.
 Sai dienā — skumji baltā —
 Man vajag tevi klāt.*

EVA SARMA

STĻIUMS

*Ak, liepa ziedoša,
 Es eju garām tev
 Ar medus smaržu zarus,
 Es eju garām tev
 Un dzirdu — bites san.
 Ļauj paņemt vienu tavu
 Šaldu medus dienu,
 Lai ilgi saules smarža
 Manī silti skan.
 Ļauj vaigam pieglaust
 Tavu dzeltenīgo ziedu,
 Kas manai dvēselei
 Prieka dziesmu zvan'.
 Un brīdi sajūt
 Arī māju pusē,
 Kā zemes dvesma
 Liepu smarža tvan.
 1993.*

AGRIS LIPIŅŠ, «DIENAS BIZNESA» KARIKĀTŪRU NODAĻĀ

Tuvojoties prezidenta vēlēšanām, ir nodibināta sabiedriskā organizācija «Ilga Kreituse» — Latvijas «prezidente». Organizācija nodarbošies ar Kreituses kundzes tēlu popularizēšanu. Organizācijas valdes priekšsēdētājs ir Aivars Kreituss, par ko viņš jau izpelnījies asu kritiku.

ANTONS RUSIŅŠ

KARĒLIJA

1. UZ NEZINĀMU ZEMI
 Karēlija, Karēlija!
 Vai mums tevi aizmirst bija?
 Kad aiz biezās dzēloņsētas
 Cirti mūsu miesās rētas...
 — Stanovis na kolēni! (metieties ceļos!) — skarbi noskanēja ešalona virssarga uzbrieciens. Četrdesmit vīri pie aizrestotā vagona atvērtajām durvīm pakāpīgi izpildīja pavēli. Satupušo grupu ielencā ar šautenēm, mašīnpistolēm un spīdošiem durkļiem bruņoti sargi.
 — Šausmas, atkal uz ceļiem! — man blakus tupētājs kļuvi čukstēja. — Kas tas par neparastu rituālu? Līdz šim kā Kristus ticīgais ceļos biju meties vienīgi baznīcā, bet te — aizrestota lopu vagona priekšā...
 — Pa vienam iekāpt! — sekoja nākošā pavēle. Vīri pa vienam cēlās augšā un iekāpa. Ešalona virssargs, neticēdams savām acīm, katra fizisko stāvokli pārbaudīja pieskaroties, ņēma uzskaitē.
 — Tā, tiktāl esam, — ticis vagonā, jau skajāk bilda biedrs, — laikam drīz sāks vizināt...
 Tomēr čekas organizētais izbraukšanas rituāls bija daudz garāks un sarežģītāks, nekā domājām. Kad pēdējais ar virssarga svētību bija pieņemts un uzskaitīts, vagona durvis

aizvērās, ārpusē noklaudzēja smags aizbidnis. Sākās vagonu pārbaude. Vispirms izpētīja aizrestoto logu izturību, tad, ar īpašiem āmuriem klabinot, «iztaustīja» grīdas, sienas un jumtu, pārbaudīja atejas rensteles platumu, vai pa to kāds nevar izlīst, stīprumu. Pēc ilgās un trokšņainas procedūras iestājās klusums un tas liecināja, ka viss, tāpat, atbilst instrukcijām.
 Šaurajā, ar cilvēkiem pieblīvītajā vagonā valdīja smacīgs karstums. Mēs, dažādu tautību cilvēki, gulšņajām divstāvu lāvās gar sienām. Lielākā daļa bija latvieši, bet netrūka arī krievu, ukraiņu, igauņu, gruzīnu, bija pat viens tadžiks. Šai internacionālajai sabiedrībai mums bija viens liktenis: mocija izsalkums, smacīgais karstums un slāpes. Visi slacijām sviedrus un slāpām, vairāk par diennakti nebijām baudījuši ne malka ūdens. Siekalas bija biezas un lipīgas, lūpas sažuvušas kā ābolu šķēles. Cenšoties aizsargāties no pārkaršanas, uzturēt temperatūru, organizācija pildīja savas funkcijas, izdalot sviedrus.
 Visiem bija tikai viena vēlēšanās: izdzert kaut dažus malkus tīra, vēsa ūdens un kaut ātrāk sākt kustēties vagonu sastāvā, varbūt tad kļūs vēsāks. Bet ne sastāvs kustējās, ne mums deva ūdeni...
 Toreiz, 1941. gada karstajās jūnijā dienās, kad Daugavpils dzelzceļa stacijā tāpat stāvēja cilvēkiem pieblīvīti lopu vagoni, nevarēju iedomāties, cik mokoša tāda smacīgā telpā ir katra

minūte. Varēju tikai just līdzī šiem nelaimīgajiem izsūtītajiem. Bet nu pats biju viņu vietā.
 Ārpusē noklabēja vagona durvju aizvars un parādījās sargs ar durklotu šauteni padusē, pavēlēja diviem vīriem paņemt kādu maizi vai drēbi un iet uz apgādes vagonu saņemt maizi. Norikotie paņēma vācu maskēšanās apmetni un aizgāja sargam līdzī, pēc pāris desmit minūtēm atgriezās ar nelielu pauniņu. Kas tā par maizi, ko ēst četriem desmitiem vīru? Nebija ne sviestmaizes, ne desu maizītes, mūsu «ceļa maize» bija apmetni iebērtā neliela kaudzīte sabirzušu rupjmaizes sausiņu.
 Vairāk gaidīt nebija ko. Paldies par to pašu! Divas dienas nebijām baudījuši pat maizes smaržu, tagad dabūjam vismaz 250 gramus sausiņu!
 Vagona durvis pavērsās otrreiz un pa spraugu tika iebidīta apmēram pusspauņa ietilpības skārda kārbā ar ūdeni. Kad durvis aizvērās, notika kas nepieredzēts: desmiti roku vienlaicīgi centās pasmelt, katrs trauku vilka uz savu pusi un ūdens, uzsitot šķakatas, izlīja. Tikai nedaudziem bija izdevies pasmelt, lielākais daudzums kārotās veldzes nu bija izliets pa grīdu.
 Slāpju izmocītie, citkārt apzinīgie un disciplinētie vīri bija kļuvuši par mežoniem. Bads un slāpes cilvēkos pamodina dzīvnieciskus instinktus... Bet vai tos nevarētu aplāpēt saprāts?
Turpinājums sekos

TELEKOMUNIKĀCIJAS
TS
 TV RAIDĪJUMU PROGRAMMA
 NO 7. JŪNIJA
 LTV II PROGRAMMA
 LATVIJAI
 7. jūnijs, piektdiena — 19.00—19.20 LTS ziņas,
 8. jūnijs, sestdiena — 19.10—19.40 «Olūti»,
 9. jūnijs, svētdiena — 19.10—19.40 Kultūras programma «Svētdiena».
 10. jūnijs, pirmdiena un turpmākajās dienās līdz 14. jūnijam — 19.00—19.20 LTS ziņas.
 LTV II PROGRAMMAS AUSTRUMLATVIJAI
 7. jūnijs, piektdiena — 20.30—21.00 Ziņu apskats «Nedēļa» (kr. val.),
 10. jūnijs, pirmdiena — 20.25—20.55 DPU Multimēdiu centrs piedāvā...
 22.10—22.40 «Šajā pusē».